

העם אדם ואפסו עוד

ההיסטוריה היא ספר תחום בשבע חות' מות' טען פאוסט של גזה, מה שנקרא בפנים רוח-הזמנים, אינה אלא רוחם של כותבי-ההיסטוריה עצמם, בה משתקפים הזמ' נים כמו בראי'.

לרוע המזל, לא הספיק גזה להכיר את דוד בן-גוריון. אחרת היה מוצא בו את ההוכחה הסופית לטענתו. כי כאשר נתפרסמה השבוע ההקדמה שכתב דוד בן-גוריון לספר תולדות מלחמת הקוממיות, העומד להופיע לקראת יום-העצמאות, נסתבר כי כל ההיס' טוריה העברית 50- השנים האחרונות אינה אלא ההיסטוריה של דוד בן-גוריון. בן-גוריון לא הסתפק בשיפוט פולחן-האישיות-של-עצמו, בספר שיפועי בהוצאה הרשמית של צה"ל לזכר מעלליהם של גיבורי רי' תש"ח. הוא גם קבע, בצורה שאינה משתמעת לשתי-פנים, כי מאז ראשית המאה ועד היום הזה לא טעה מעולם. לצורך זה מילא את ההקדמה בטענות ציטוט מייגעות משל עצמו — מגיל 18 עד גיל 72. הדרך למדינת ישראל היתה רצופת נאומים של דוד בן-גוריון.

בדי ז'בוטינסקי וארלוזורוב. בהר-בה ענינים מגלה בן-גוריון לפחות חוכמה שלאחר-מעשה, מכניס במאוחר כונה למע' שיו שלא היתה לו בשעת מעשה. אולם בשני ענינים עיקריים אין בן 72 חכם יותר מבן 18: הוא אינו מבין את מהותו של האימפריאליזם הבריטי בארץ-ישראל ואי-נו מבין את מהות התנועה הלאומית הער' בית. הליקוי הראשון גרם ממילא לאי-הבנת חשיבותה של מלחמת המחתרת הפורשת, שלוחמה נמסר ע"ידו לשלטון הבריטי, הליקוי השני גרם לאי-הבנת הסיכסוך ההיס' טורי בין שני העמים שהוא עצמו עשה כה הרבה להחרפתו. אין ביג'י שוכח את חשבונותיו. בין השאר:

● אין שמו של זאב ז'בוטינסקי מוזכר אף פעם אחת בתיאור כל התקופה מראשית תה ועד סוף מלחמת-העולם השנייה. (הגדר' דים העבריים במלחמת-העולם הראשונה, ש' הוקמו ביוזמת ז'בוטינסקי, צצים בתיאור כאילו בעצמם. ההפסדה, שהחלה בפקודת ז'בוטינסקי בסוף שנות השלושים, מתוארת כהצאת ההגנה).

● חיים ארלוזורוב, בעל המוח המדיני הגאוני, נזכר רק דרך אגב ובלעג. ביג'י מתעלם בכלל מן האוריינטציה המהפכנית של ארלוזורוב על התנועה הלאומית הערבית, מזכיר את הצעתו הסודית של ארלוזורוב להקים בארץ (בשנת 1933) דיקטטורה ער' רית. (מלגלג ביג'י: "ארלוזורוב לא הס' ביר... כיצד נתפס את השלטון. האם נג' רש בכוח את האנגלים?")

למרות טענותיו המתסדות כי תמיד רצה בשותפות עם הערבים, מזדקרת רוחו האמרי' תית של ביג'י, בכל התקופה, בבואו לפאר את גירוש הערבים מן המשק העברי ויצירת עקרון "העבודה העברית", שפירושו היה תהום בין שני העמים. "יש לציין כי מעשיר האיבה והתקפות הערבים מומן לממן, מראשית השוב ועד מלחמת-הקוממיות, ועד בכלל, עזרו אולי יותר מכל הסכבות עיר' ניות לנצחון תפיסה עקרונית זו." במלים אחרות: המלחמה בין הערבים והיהודים היתה תופעה חיובית.

כדרך הגאונים. בגיל 72 אין אדם לומד תורה חדשה. הסקירה של ביג'י מד' גישה שאין לו גם כל כונה כזאת. האיש העומד עתה בראש מדינה ריבונית, בעלת כושר עצום לעיצוב פני המרחב, עדיין רואה את עצמו כפי שהיה כנער בן 18. בגוף שלישי, כדרך הגאונים, הוא מתאר את עצמו בדמות אידיאלית זו. "שנאלך, בצאתנו לחרוש עם חברינו בשדות הגליל, לפני יותר מחמשים שנה, לשאת רובה על השכם וגם לעמוד על המשמר בלילות בכפר עברי בודד ונתקף."

ש. ב.

בני חורי

איש לא אהב את נאביל חורי הצעיר (25), מלבד בנות עכו וכפריאסין, מתן לקח כסף ותכשיטים למרות התסחנות-גושאן שלא קויי' מה. הוא נחשב לצעיר פוחז, ריקני והרפת' קני. לעומת זאת אהבו הכל את אחיו הצעיר, עוסאמה, נער שקט, נעים וצנוע.

כאשר נידונו השבוע האחים לעונש-מאסר בעון ריגול, פרץ עוסאמה בבכי מר. הקהל הערבי באולם ככה יחד עמו. איש לא ככה

מוכנה הסתדרות המורים אף לחתר על דרישות מקצועיות לא מעטות. לצורך זה, כמעט כל האמצעים — כלפי פנים — כשרים.

"צחים" אלה, הנקבעים לפי נוחיותו של המשרד השולט במדינה, מתבטאים בשורה של תופעות הרסניות בכל הנוגע לחינוך. מעמדו של המורה, אשר בידי מופקד התפקיד החינוכי של עיצוב פני הדורות הבאים, הינו מן הנחותים במדינה. משכורתו היא אחת הנמוכות ביותר — כה נמוכה שמורה אינו יכול להתקיים ממנה. אם רצונו לקיים משפחה וילדים, חייב הוא לעבוד בפרך, במתן שיעורים פרטיים, אחרי עבודתו הרגילה. זאת גם הסיבה שאחוז עצום מבין מורי החינוך היסודי מורכב מצעירות, אשר מקצוע ההוראה משמש להן תעסוקת-מעבר עד לגושאן או הלידה הראשונה. הן מסתפקות בשכר הירוד ובתנאי העבודה הקשים במיוחד, כי מקצוע זה נראה מכובד יותר בחברה, מאשר פקידה או מטפלת. עובדה זו הטיעה את חותמה על כלל ציבור המורים, שהוא כיום ציבור נכנע ומבולבל, שאינו יודע מה זכויותיו ומה כוחו. המורה הממוצע יודע כי מרכז המורים הוא המוסד השולט על חיו המקצועיים. העובדה היסודית, שמשכורתו מגיעה אליו מבנק מסד ולא מן הממשלה, מטביעה את חותמה על כל יחסו של המורה אל הסתדרותו. ועל כן, כאשר מחליטה הסתדרות זו התלטה כלשהי על חשבון המורה, אין למורה כל אפשרות מעשית להתנגד לה. מרכז המורים יכול (ולא פעם אף עשה כך) להחליט, כי כל מורה חייב לנודב כך וכך ימים או לירות למען מטרה נעלה זו או אחרת. הכסף מנוכה אוטומטית ממשכורתו ע"ידי מסד; השימוש בימיו "המנוכדים" נקבע ע"ידי הסתדרות המורים על פי צו. ינסה מורה להתנגד — הוא מוקע מיד כרופק-גדר, כמתבולל, כאיב מעמדה-מורים. הסכנה: נידוי ושלילת הגנה מקצועית. המורה הצעירה, הרואה בהוראה בעיקר מקור לכיסוי הוצאותיה האיטיות ולא דרך-חיים, אינה חושבת שכדאי ללחום על פגיעות אלה.

★ ★ ★

"הסברה" וטרור

ב אחת משיבות מרכז הסתדרות-המורים, ציטט שלום לוי את שאלתו המתפעלת של אחד ממתנגדיו: "אין ארגונם 18 אלף מורים בצורה כה נפלאה, שכולם עמרו מאתוירים כקיר-ברזל?" הסברו הגאה של המזכיר הכללי: הודות לשיטות ההסברה היעילות של הסתדרות המורים.

אפשר אמנם לקרוא לזאת הסברה. אחרים קראו לזה בשמות פחות פיוטיים: לחץ, הפחדה, איומים, חרם. לוי עצמו הצהיר בתוקף: "אני יכול להעיד, שלפחות בשלוש השנים שאני יושב פה, לא הפעלנו שום לחץ על חבר. אני יכול לתאר לעצמי שאדם שאינו מקבל את מרותנו מביטים עליו חבריו לעבודה בתוך המורים בעין לא יפה. על כל פנים, אם מוקע מיד כרופק-גדר, כמתבולל, כאיב מעמדה-מורים. הסכנה: נידוי והתק מביט על הסתדרות-המורים ביחס של תוקרה. הוא יודע כי זקפנו את קומתו של המורה העברי. הוא זוכר מסד זה להסתדרות המורים. ועל כן ישנם כאלה התוקפים כל מי שמרים ראש נגד הסתדרות המורים."

דוגמאת של נחמה ברגר מבירה מה פירושו של לחץ זה, אשר המזכיר הכללי אינו מבחיש את קיומיו. נחמה, ועשרות מורים אחרים שרואינו לצורך כתבה זו, התמרמרו נגד שיטות "ההסברה". כל פעם שביקשו לצאת מן התלם שנבע להם ע"ידי המרכז, ריחף נגד עניניהם האיום של שלילת פרנסתם. הפחד מפני אבדן העבודה הוא כה מוחשי, שאף לא אחד ממורים אלה לא היה מוכן לדבר, בטרם הובטח לו כי שמו לא יבוא לידיעת הסתדרות המורים. הוא לא חשש מפני האפשרות ששמו יודע למעבר, כי אם להסתדרות שלו, אשר צריכה להגן עליו.

ולא רק מורים מן השורה היו גם חברי מרכז המורים במועצת הסתדרות המורים שהעלו את אותה הבקשה. "אני לא רוצה עניינים עם שלום לוי?" הודה גלריות אחד מצירי האופוזיציה במועצה, שהודה מיד כי עמדה זו מנוגדת לשיעורים הרמים שהוא נוהג לתלמידיו על אורחות וזכויות האזרח. "אבל מה לעשות?" התנצל, "זאת היא המציאות. הייתי מורה כל חיי, אני רוצה להמשיך את הקריירה שלי בשלחה."

במה טמון כוחו של המרכז? במה שלטתו על המורים — שלטה שמגיעה למימדים כאלה שאנשים מבוגרים, תרבותיים, בעלי חוש אורחות תקין — יהיו שרויים בפחד? ההסבר הפשוט הוא אחת התופעות היסודיות של המשטר השורר במדינה כזו: אין למעשה הפרדה בין המעביד לבין האיגוד המקצועי. הסתדרות המורים ומשרד החינוך נשמעים שניהם לאותם האינטרסים, שניהם לנחונם למרות מפא"י, וההשפעה ההדדית של האחד על השני יוצרת קרקע אידיאלית לשתוף-פעולה גלוי (לשוכת המורים או הממשלה) וסמוי (לרעת המורים או הממשלה). מהשפעה זו של הסתדרותם על המעביד פותחים מורים רבים — במקום לשמות. כי כאשר מאיים נציג הסתדרות המורים בסילוק מן הסתדרות, אם המורה יבטל את מילוניו על הד החינוך, חושש אותו מורה כי הסתדרות המורים יכולה לגרום גם לסילוקו ממקצוע ההוראה בכלל. מצב דומה קיים אמנם באיגודים מקצועיים אחרים בארץ, אולם שם יש לעובד ברירה — לעזוב את האיגוד ולמצוא עבודה במקום בלתי-מאורגן. ואילו מורה, פתוחה לפניו רק דלת עבודה אחת: במוסד של משרד-החינוך, ומשרד זה נתון תחת השפעתו של מרכז-המורים.

★ ★ ★

הגנה למעביד

מ שרד החינוך והסתדרות המורים דרים תחת כיפה אחת: שלטון ההסתדרות ומפא"י. ההשפעה ההדדית היא כה חזקה, שלא פעם כונה משרד החינוך סניף של הסתדרות המורים — ולהיפך. אמר על כך שלום לוי: "ברור שההסתדרות הכללית יש השפעה מכרעת בכל מה שנוגע למדיניות מקצועית — כולל מדיניות מקצועית ביחס למורים, ומשרד החינוך נתון להשפעה זו. אבל זה לא תמיד הולך לגמרי חלק. לנו, הסתדרות המורים, יש השפעה גדולה על משרד החינוך בדברים גדולים. בדברים קטנים, יש לנו השפעה קטנה. כי אנו חושבים את עצמנו כגוף אחראי, ולא בכל מקרה מוקרה אנו שולפים את נשקנו מגדנו. רק בעניינים עקרוניים חשובים אנו מוכנים ללכת עד הסוף. התנגשויות עם משרד החינוך? לא הייתי אומר. יש ויכוחים שוטפים על עניינים מקצועיים כמו פיטורי מורים, בקיעת גובה-פיצויים, בירור טענות של קיפוח." היכן מונחת נאמנותו של שלום לוי? למפלגתו או להסתדרות המורים? השיב הוא: "כמזכיר כללי, העניין החשוב ביותר בעיני הוא עניינה של הסתדרות המורים. אם אהשוב שיש סתירה בין עניינה של הסתדרות המורים לבין עניינה של מפא"י — לא אמשך לשבת כאן. הוא אמנם הבדלי גישה. למשל: כאשר מרכז מפא"י הציע להוסיף שתי שעות-עבודה למורים — אבל אני שמח לציין שעלה בידי לשכנע את המפלגה לבטל הצעה זו. אבל ככה, אין בינינו גיגודי אינטרסים. מה שטוב למפא"י, טוב למורים — ולהיפך."

עירוב-בתחומים זה — בין הממשלה, הסתדרות העובדים והמפלגה, המתבטא בשיטוש הגבולות בין מעביד לבין נציגי העובדים — נתן להסתדרות המורים בשנים האחרונות צביון מיוחד במינו. בין פועלי אמריקה קיים המושג איגוד החברה, כלומר איגוד פועלים הדוגא לאינטרסים של החברה בעלת המפעל, ולא לפועלים המאוגדים בו. כינוי זה, ביחס להסתדרות המורים, הועלה בפי כמה מן הדמויות הידועות ביותר בשטח החינוך בארץ. לזכות הסתדרות-המורים ציינו, כי אין זה איגוד החברה מתוך הימכרות בצע. מדרבנים אותו האינטרסים שנקבעו ע"ידי המשטר, והנראים למנהיגיו חשובים יותר מן המאבק על תנאים מקצועיים פרואיים.

כאשר דיווח שלום לוי, לפני כתשעה חדשים, למרכז המורים, על סיום המשאומתן עם הממשלה לבקיעת השכר החדש, סיכם את הויכוח: "על דוחקי לדעת, כי עוד ניאבק על השתת תנאי-שכר טובים עד למכסימום האפשרי — אבל הכל במסגרת המשאומתן החופשי. לא נוכל ללחץ את מאבקנו באמצעים דרסטיים, כי אילו גם השגנו — בדרך זו — את כניעתה המורה של הממשלה, בשטח זה, והיתה אז נגרמת שרשרת תגובות בלתי-רצויות מצד אקדמים אחרים, כרופאים ומהנדסים." גישה מאד לא מקצועית של מזכיר כללי של הסתדרות-עובדים, המוכן לחתר על תוספת-שכר לאנשי הסתדרותו, מחשש שעובדים במקצועות אחרים ידרשו אף הם תוספת.

המשך הסידרה: המורים הבלתי-מוסמכים

הפקר? מרד התיכונים. שיעוריית קרן הפנסיה.

על נאביל, למרות עניו הכבד הרבה יותר. **סוכן כפול.** בראשית 1957 ביקרו השניים בירדן, לרגל חגיגת-הולדת האורחותוכסי. לנאי ביל היה חסר, כרגיל, כסף. התרופה נאי צאה בדמותו של סוכן-מודיעין ירדני, שמסר לו את כתובתו של סוכן בירושלים היש' ראלית וסוכן שני בעכו. נאביל התיחס לענין בקלות-דעתו ההרפת' קנית הרגילה. במשך ארבעה חדשים עמד במגע עם הסוכנים, אם כי לא נראה שמסר להם אינפורמציה חשובה. אולם באפריל 1957 נוכח לדעת שהוא משחק באש. מכיון שלא היה לו חשק להסתכן, הפסיק את המגע. אחיו, טודנט לרפואה באוניברסיטה העברית, שנגרר אחריו שלא מרצון, הודיע לאביו על הפסקת ההרפתקה.

באותו רגע כבר ידע שרות-הבסתחון על מעשי השניים. ממי? טוען סניגורם, אליאס קוסה החיפאי: הסוכן הירדני בירושלים היה גם סוכן ישראלי. השב. לא הכחיש במשפט כי ידע על פעולות בני-חוריו כמעט למן הרגע הראשון.

מדוע לא נאסרו השניים אלא 18 חודש אחרי הפסקת המגע? מדוע ניתן להם לעבור שוב לירדן, בינואר 1958, כמעט שנה אחרי שנודע לשב. שהם היו קשורים במודיעין הירדני? על כך לא השיבו עדי השב. גם

נאשמים נאביל ועוסאמה חורי*

מתי אסורים מרגל?

במשפט. תשובתם הסתמית: היו שיקולים בטחוניים-מקצועיים.

הודאה מנוקדת. ברחוב הערבי רחצה, בשעתו, דעה אחרת. אבי הצעירים, עורך-הדיון גאמיל חורי, היה עסקן בעיריית עכו, תמך בדרך כלל בקו המפא"י. אולם אחרי ייסוד החזית הערבית, שנאוה-השלטון, הצ' טרף אליה. בדיק או נאסרו הבנים.

טענו פעילי החזית: השנים נאסרו כדי להכריח את האב לפרוש מן החזית (דבר שהאב אמנם עשה באופן הפגנתי, ע"ידי משלוח מכתב מזור לממונה על המחוז). לפי השמועה, שקנתה לה מהלכים בכל רחבי הארץ, ביקר נציג השב. בבית האב, הבטיח לו את שיתורו הבנים תמורת הפרישה.

שמועה זו לא היתה כנראה נכונה, כי למרות פרישת האב, המעמדו שני בני-חוריו לדין בבית-המשפט המחוזי בחיפה. ההגנה היתה נדונה מראש לכשלוך, כי נאביל כתב אחרי מאסרו וידוי ארוך מאד, בו לא הק' פד רק על הכתיב הנכון, אלא גם ניקד את המלים — דבר שמנע מראש את הטענה שכתב תחת לחץ.

שונה היה מצבו של הבן הצעיר. לא היו נגדו שום הוכחות, מלבד הודאתו במסורה. טען קוסה: היא נכתבה תחת לחץ, אחרי ס' פול מתאים.

חורי-האב לא התערב במשפט, לא הופיע כסניגור בניו. הוא היה שבו-ל-ל. כאשר קם לקראת סוף המשפט, ביקש רחמים לבנו הצעיר, הופיעו זמעות גם בעיני סקרינים שנודמו לאות מכתב-המקרה. השופטים הושפעו כנראה אף הם: הם הקצינו ארבע שנות מאסר לנאביל, שנה וחצי לעוסאמה.

* רגע אחרי מתן פסק-הדין: עוסאמה בוכה ומסתיר את פניו.